

Op weg naar convenanten voor online publiceren

Balanceren tussen auteursrecht en erfgoedpraktijk

Het auteursrecht zoekt balans tussen de rechten van de maker en de behoeften van de samenleving. Daarbij loopt de wetgeving altijd achter op die behoeften, zeker in onze snel veranderende samenleving. Om deze balans te vinden worden geregeld wetswijzigingen doorgevoerd. Deze zijn tegenwoordig voornamelijk afkomstig uit Brussel.

Zo loopt de archiefsector, en de brede erfgoedsector, al jaren aan tegen de barrières van het digitaal beschikbaar stellen van onze collecties. De wet geeft ons toestemming om te digitaliseren, om een conserveringskopie te maken, en om onze collectie op daarvoor bedoelde terminals beschikbaar te stellen binnen onze gebouwen. Maar in de maatschappelijke behoefte tot het breed online beschikbaar stellen van erfgoed wordt nog niet voorzien.

Er is via wetgeving geprobeerd om de balans te hervinden. Bijvoorbeeld via de Verweesde Werken Richtlijn (VWR) uit 2012. Dit maakt het mogelijk om materiaal online te plaatsen waarvan de rechthebbende niet meer te achterhalen is, zonder dat toestemming nodig is. Op papier lijkt dit mooi, maar het venijn zit hem in de details. De VWR zit zo vol met administratieve handelingen dat maar enkele erfgoedorganisaties het voor elkaar hebben gekregen om objecten als verweesd aan te duiden (ongeveer 6000 werken in tien jaar tijd).

Sinds juni 2021 hebben we een nieuwe mogelijkheid om objecten die niet langer in de handel zijn (Out-Of-Commerce of OOC), beschikbaar te stellen zonder dat daar toestemming voor nodig is. Verweesde werken zijn een subset van deze OOC-werken.

De wetgever heeft geleerd van de VWR: er zijn in de nieuwe wet maar weinig administratieve barrières. Toch zien we na anderhalf jaar tijd nog maar weinig gebruik van deze nieuwe mogelijkheid. Gaan we dezelfde weg in als bij de verweesde werken?

OOC-werken

Eerst, hoe zit de wet in elkaar? Collectieve Beheersorganisaties (CBO's), zoals Pictoright en Buma/Stemra, hebben de mogelijkheid gekregen om makers te vertegenwoordigen die geen lid zijn van de CBO. Hiermee kunnen zij ook toestemming geven (licenties met verruimd effect) voor het gebruik van werken die door deze niet-leden zijn vervaardigd.

Voor erfgoed is er voor OOC-werken een bijzondere variant van deze licentie. Hiervoor moet de CBO voldoende representatief zijn voor makers van het soort werken in kwestie. In dat geval mag de CBO een licentie met verruimd effect afgeven. Bestaat er geen CBO die voldoende representatief is? Dan is er dus ook geen CBO die een licentie mag verstrekken. De erfgoedinstelling kan het werk dan op niet-commerciële websites beschikbaar stellen.

In beide gevallen moet je een redelijke inspanning te goeder trouw doen om te bepalen dat het materiaal niet langer via gebruikelijke handelskanalen beschikbaar wordt gesteld. Dit lijkt op de administratieve handeling van de verweesde werken, maar geeft in de praktijk waarschijnlijk minder werk. Deze inspanning mag je op collectieniveau doen. Je kunt bijvoorbeeld de aanneming doen dat alle werken waarvan jij de enige kopie hebt, niet langer in de handel zijn. Of dat alle dagboeken die nooit uitgegeven zijn, niet in de handel zijn. Ook hoeft je deze inspanning niet vast te leggen. Je moet het werk wel registreren bij het EUIPO, het Europees bureau voor intellectueel eigendom. Vervolgens moet je zes maanden wachten. Rechthebbenden kunnen altijd aangeven niet mee te willen doen met de regeling (opt-out). Staat er toch een rechthebbende op, dan hoeft je geen vergoeding te betalen over de periode dat je het werk beschikbaar had staan. Je maakt voor die periode dus geen inbreuk.

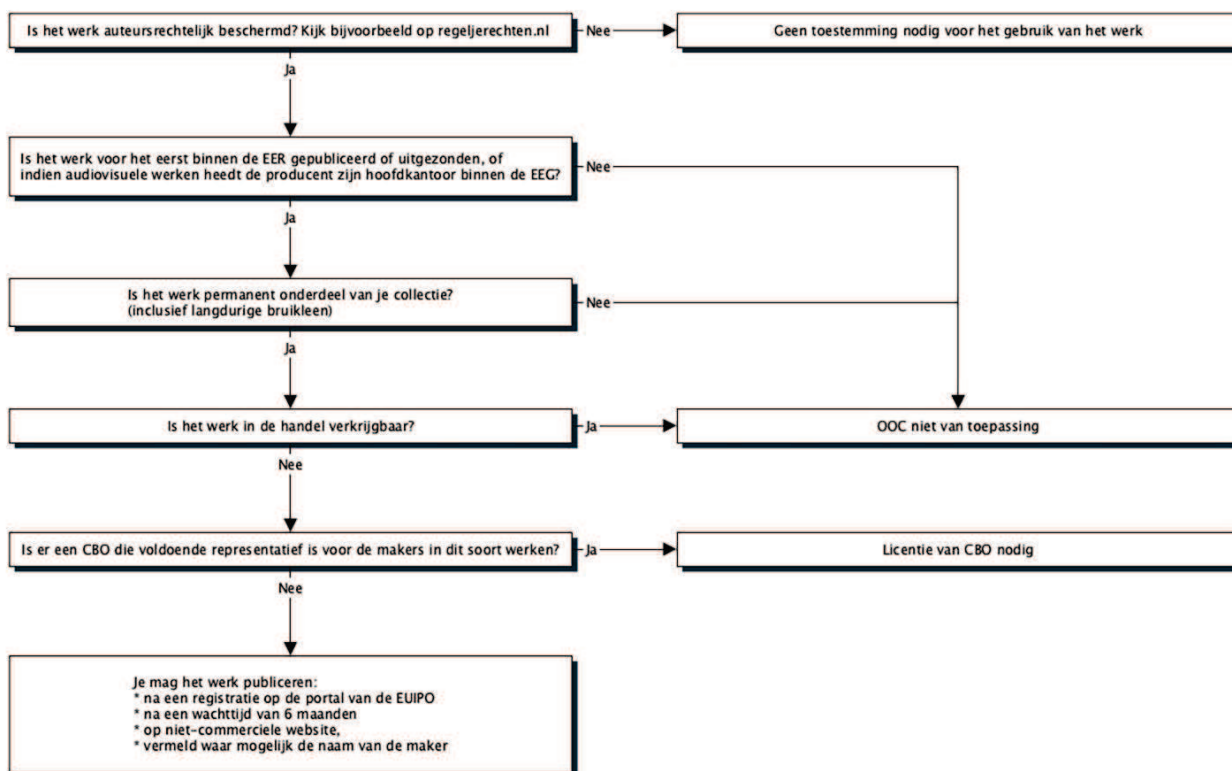
De onderhandelingen

Dan is er nog de licentie. Voor elk type werk waarvoor een CBO representatief is, mag zij een licentie verlenen. Dit is geen verplichting; de CBO kan er ook voor kiezen om geen licentie aan te bieden. Dat zou betekenen dat we die werken niet onder deze regeling beschikbaar kunnen stellen. Daarnaast geeft de wet de CBO toestemming tot 'het reproduceren en openbaar maken' van OOC-werken. De CBO kan daaraan additionele voorwaarden verbinden.

Als brede erfgoedsector proberen we sinds juni 2021 afspraken te maken met de relevante CBO's en organisaties van rechthebbenden. Dat zijn er een stuk of tien. Er zijn concrete gesprekken over losstaande muziek, audiovisueel materiaal en kranten. Het idee is voor ieder van deze onderwerpen tot een convenant te komen. Daarna zouden we over additionele typen werken afspraken kunnen maken. De afgelopen tijd heb ik, namens KVAN, deelgenomen aan deze gesprekken.

Representativiteit is het belangrijkste discussiepunt

Beslisboom

Hopelijk kunnen we deze onderhandelingen in 2023 afronden. Het beoogde resultaat is een serie van publiek beschikbare convenanten of licenties die de erfgoedsector kan gebruiken om grote delen van de collectie beschikbaar te maken. Wanneer je deze stukken ziet, is het goed om te weten waarover onderhandeld is. Hierbij is 'representativiteit' het belangrijkste discussiepunt. Over wat voor werken gaat de licentie, en waarover juist niet? Voor sommige typen werken hebben de CBO's aangegeven niet representatief te zijn. Zo is er bijvoorbeeld geen CBO voor algemeen geluid en is er ook geen CBO voor producenten van bedrijfsfilms, amateurfilms en reclamefilms. Dit type werken kunnen dus al via de EUIPO geregistreerd worden. Over andere typen werken wordt onderhandeld. De representatieve CBO mag zelf bepalen hoe we het werk mogen gebruiken. We richten ons hier op het beschikbaar kunnen stellen op onze eigen websites en die van samenwerkingen, zoals Collectie Nederland en Europeana.

Wel of niet in de handel?

Ook is er veel gesproken over 'werken die *nooit* bedoeld zijn voor de handel'. De erfgoedinstellingen stellen dat CBO's niet representatief kunnen zijn voor dit soort werken. Immers, CBO's behartigen de economische rechten van makers. Als een werk gemaakt is zonder de intentie dat werk in het economisch verkeer te brengen, dan zou geen CBO daarvoor representatief kunnen zijn.

De wet spreekt ook over 'gebruikelijke handelskanalen'. Het is de mening van de erfgoedinstellingen dat hiervan geen lijsten gemaakt hoeven worden. Dit veroorzaakt een administratieve

last wanneer deze gecontroleerd moeten worden, terwijl het voor de collectie-expert overduidelijk is wanneer er geen handel meer is. Bijvoorbeeld omdat het archief de enige kopie heeft, het alleen amateurmateriaal betreft et cetera. Soms is er sprake van een 'schuivende scheidslijn', een aanname dat een werk na een bepaalde tijd niet langer in de handel is, en/of dat een werk dat jonger is dan een bepaalde leeftijd, sowieso nog in de handel is. Vooral bij publicaties kan dit veel duidelijkheid scheppen, en werk schelen. Ten slotte zijn er nog de licentiekosten. Deze kosten zijn sterk afhankelijk van het type werk en hoe de verdienmodellen daarachter zich ontwikkeld hebben. Bij sommige typen werken, zoals films, wordt dit al voor de creatie geregeld, bij andere, waaronder tekst en foto's, wordt er een groot deel aan het werk verdiend in de long-tail.

Wat te verwachten

Dit jaar kunnen we een aantal van deze convenanten verwachten. Vertegenwoordigers van de erfgoedinstellingen, zoals KVAN, de Museumvereniging, Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB), en Universiteitsbibliotheken & Nationale Bibliotheek (UKB), hebben hun best gedaan om deze cruciale punten te vertegenwoordigen. We hopen hiermee tot een zo breed mogelijke beschikbaarstelling van erfgoed te kunnen komen. |

Maarten Zeinstra is als specialist auteursrecht verbonden aan KVAN. Daarnaast is hij actief als strategisch informatieadviseur vanuit zijn bedrijf IP Squared. Neem bij vragen contact op via info@ip-squared.com.